

СЕКЦІЯ 7 ФІЛОСОФСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Політанська Дар'я

СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА МЕДИЦИНИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ КЛАВДІЯ ГАЛЕНА

Анотація. Робота присвячена аналізу зв'язку медицини з філософією у роботах відомого в часи Античності лікаря Галена. Розкривається відповідь на питання, чому давньоримський лікар наполягав на тому, що лікар повинен бути ще й філософом. Проблема людини як об'єкта медичного дослідження розглядається наряду з виявленням тих раціональних способів пізнання, які відстоює Гален. Приділяється увага питанню формування особистості лікаря, значенню філософського знання у лікарській справі.

Ключові слова: Гален, антична філософія, медицина, логіка, епістемологія.

Abstract. The work is dedicated to the analysis of the connection of medicine with philosophy in the works of the physician known during the Antiquity named Galen. The work describes why the ancient Roman doctor insisted that the doctor should also be a philosopher. The problem of human as an object of medical research is studied, along with the identification of those rational ways of knowing that Galen defends. Attention is paid to the question of the formation of the physician's personality, the importance of philosophical knowledge in medical affairs.

Keywords: Galen, antique philosophy, medicine, logic, epistemology.

Світова пандемія вірусу COVID-19, яка торкнулася способу життя і кожного українця, створила не лише медичну кризу глобальних масштабів, а й породила низку складних питань і проблем, які потребують філософського осмислення. Незабаром після того, як розпочалася імплементація стратегії стримування захворювання, стало очевидним, що самих лише наукових знань не буде достатньо для протидії пандемії.

В умовах сучасної технологічної та науково-орієнтованої культури філософія навряд чи є першим, що спаде на думку у контексті зв'язку з лікарською практикою чи медициною. Втім, за словами відомого римського лікаря другого століття Клавдія Галена, «найкращий лікар – це також і філософ». Галенове поєднання лікарської практики із заняттями філософією задало вектор розвитку медицини загалом протягом наступних п'ятнадцяти століть аж до епохи Відродження.

Вивчаючи людину, її тіло як об'єкт медицини, Гален продовжував залишатися філософом. Він не лише розробив цілу систему принципів стосовно умов терапевтичного втручання в тіло для лікування та позбавлення від недуги, але й звернув увагу на епістемологічний фактор та значення тієї філософської позиції, якої повинен дотримуватися сам лікар, і яка є необхідною умовою успішного лікування. Зокрема, у своєму трактаті «Про те, що найкращий лікар – це також і філософ» Гален безапеляційно стверджує: «Для того, щоб мати знання про природу тіла, про різновиди хвороб, а також розумітися на ліках,

лікар повинен тренувати свої здібності до логічного мислення. Щоб розумітися в цих питаннях, він повинен зневажати грошима та вести помірний спосіб життя, але, окрім того, він повинен опанувати всі знання в області філософії, логіки, фізики та етики» [2].

Отже, Гален наполягає на «необхідності знання та використання у повсякденній лікарській діяльності природничих дисциплін – астрономії, геометрії, фізики тощо» [2] і розглядав ці науки як зразки раціонального способу пізнання, які повинен засвоїти лікар, щоб досягти успіху у лікуванні хвороб. Згідно з Галеном, знання цих дисциплін відточує пізнавальну здібність вченого й лікаря, доводячи його професійні вміння до досконалості і наближаючи саме заняття медициною до рівня філософського осмислення дійсності. Вдосконалюватися у своєму мистецтві лікар (вчений, філософ) повинен настільки ж старанно, як це робили, наприклад, атлети, з їхніми ідеально натренованими тілами у прагненні отримати перемогу в Олімпійських іграх (саме таку аналогію наводить автор у своєму трактаті).

Однією з найважливіших тез Галена є ствердження особливої властивості душі людини, а саме того факту, що вона наділена розумним початком, який дає можливість осмислено і цілеспрямовано пізнавати світ навколо себе. Осягнення істинного знання є метою раціонально-емпіричної активності. Людина, як вважав давньоримський філософ і лікар, здатна на свідомий вибір сфери своєї діяльності. Стабільність набутих навичок, що спираються на знання і закріплені логікою, і є результатом послідовної праці (процес осмислення емпіричного досвіду, наочна практика) і щоденних вправ (як практичних, так і теоретичних).

Водночас оцінка, яку дає Гален своїм сучасникам, не тільки занурює нас у проблематику самої медицини як науки, але й вчить тому, яким повинен і яким не повинен бути лікар, вчений і філософ. Автор трактату нарікає на те, що «в наш час лікарі позбавлені всякої волі та розуміння вдосконалюватися у мистецтві зцілення... Той, хто цінує багатство більше, ніж доблесть і мужність, хто вивчає лікарське мистецтво не на благо людям, а задля накопичення багатства, не в змозі досягнути мету, яку передбачає медицина, тому що лікарі у погоні за наживою не можуть досягти того, чому відповідає мистецтво лікування. Неможливо пристрасно бажати багатства, водночас вивчаючи таке шляхетне мистецтво, як медицина» [2]. Отже, шляхетність лікарської справи співвідноситься та узгоджується з філософським уявленням Галена про благо, тому інтелектуальна і практична діяльність, що спрямована на благо людини, зближує лікаря та філософа.

Примітним є те, що давньоримського лікаря цікавить не оцінка теоретичних положень, що відстоюється тими чи іншими науковими школами, не дебати між їхніми представниками, а та пізнавальна діяльність, яку ми характеризуємо з погляду елементів раціональності. До них можна зарахувати домінуючі в його творчості і пропоновані як для лікаря, так і для філософа методи пізнання: спостереження, аналіз, диференціація, ретельна конкретизація спостережуваних фактів тощо. Що стосується фізичних проявів хвороби, то з цього погляду важливими є зовнішні ознаки цих хвороб, або симптоми. Ці ж методи він застосовує і до сфери філософського аналізу.

У працях Галена втілилася в життя ідея об'єднання медичного та філософського мислення, які вирішують одну і ту ж саму проблему – існування і виживання на Землі людства в широкому сенсі, і проблему самовизначення і самопізнання людини як культурної і природної істоти у вузькому сенсі. Інтеграція ідеального і матеріального, теоретичного і практичного, медичного і філософського знання все-таки відбувається, незважаючи на різну спрямованість руху і різні підходи до пошуку істини (філософія обирає шлях теоретичної консолідації та рефлексії, медицина ж – практичні дії).

Загалом, на нашу думку, твердження Галена, що хороший лікар повинен бути і філософом, сьогодні є не менш актуальним, ніж за часів життя славетного вченого, адже розвиток технологій йде випереджаючими темпами. Важливо пам'ятати, що вчення Галена – це більш ніж просто етичне ставлення до професії. У своїх працях Гален не раз писав, що лікар повинен знати ще й природничі науки і логіку, прагнути до універсальних знань, щоб застосовувати їх до такого особливого об'єкта, як людина, з її духовними прагненнями і складними індивідуальними особливостями, у такий спосіб виходячи на рівень філософського пізнання людської природи.

Джерела та література

1. Балалыкин Д., Щеглов А., Шок Н. Гален: врач и философ. Москва: «Весть», 2014.
2. Galen K. That The Best Physician Is Also a Philosopher. URL: <https://www.carloscardosoaveline.com/that-the-best-physician-is-also-a-philosopher/> (дата звернення: 10.04.2020).
3. Тиелеман Т. Гален о медицине как науке и искусстве. *История медицины*. 2015. Т. 2. № 2. С. 172–182.

Труфанова Анна

БАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ МИСТЕЦТВА В ПОГЛЯДАХ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ МИСЛИТЕЛІВ

Анотація. З давньогрецької філософії починається дуже багато теорій і наук, і всі майбутні філософські течії беруть у ній свій початок. Філософсько-мистецька спадщина античності належить до вагомих здобутків світової культури. Виходячи з її основ, проаналізовано вплив класичного бачення концепту мистецтва на формування його сучасних ознак.

Ключові слова: мистецтво, філософія, філософи Стародавньої Греції, ознаки прекрасного.

Abstract. A lot of theories and sciences begin with ancient Greek philosophy, and all future philosophical trends originate in it. The philosophical and artistic heritage of antiquity is one of the important achievements of world culture. The influence of the classical conception of the concept of art on the formation of its contemporary features is analyzed.

Keywords: art, philosophy, philosophers of ancient Greece, characteristics of the beautiful.

«Бувають невиховані діти і по-старечому розумні діти. Багато зі стародавніх народів належить до цієї категорії. Нормальними дітьми були греки», – писав К. Маркс [2, 7]. Так само, як діти завжди всім цікавляться, так усім цікавилися і стародавні греки. Вони осмислювали філософські життєво